

Herfstsymposium Montanus op vrijdag 11 november 2011

Thema “Ziek zijn in de 16-17^e eeuw”.

Dit symposium gaat door in het KHBO te Brugge in samenwerking met Societas Belgica Historiae Medicinae, Stichting Jan Palfijn, Gent, Nonnius Antwerpen, Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in Benelux.

Programma:

9.00 – 9.30 ontvangst in KHBO Brugge (inschrijving, koffie)

9.30 - 9.35 Voormiddagssessie: voorzitter: Dr William De Grootte, voorzitter Montanus vzw

9.35- 9.55 **Dr A.Bierman (Leiden): De Antwerpse medicus Egidius Daelmans (17^e eeuw), een overtuigd iatrochemist.**

De iatrochemie, een denkrichting binnen de geneeskunde die fysiologische processen tracht te verklaren door gebruik te maken van scheikundige principes, ontwikkelde zich in de 17de eeuw. De iatrochemie kent eigenlijk maar 2 oorzaken van ziekte: een teveel aan zuur of een teveel aan alkali. In zijn boek *De Nieuw-hervormde Genees-konst Gebouwt op de Gronden van het Alkali en Acidum* (1687) beschrijft de iatrochemist Daelmans de oorzaken van talloze ziekten en geeft hij voorschriften voor middelen om ze te genezen.

9.55-10.15 **Prof Inge Fourneau en Prof em.Raf Suy KUL : Dispuut tussen Philip Verheyen (Leuven) en Govert Bidloo (Leiden) over het menselijk pisluis.**

‘Tot in de 18^e eeuw dachten de meeste anatomen dat ook de zwangere baarmoeder bij de mens beschikte over een pisluis naar analogie met het dier. Dit bleek echter onjuist hoewel ondermeer Bidloo dit pisluis ook op zijn anatomische tekeningen liet zien. Deze bijdrage is een analyse van de polemiek over het bestaan van dit vlies tussen Govert Bidloo (1649-1713) en Philip Verheyen (1648-1710), de toenmalige hoogleraren in de anatomie aan respectievelijk de universiteiten van Leiden en Leuven.’

10.15 -10.35 **Prof em.Bob Van Hee (Nonnius, Antwerpen)**

' De Zweetziekte in onze contreien: een merkwaardige 16de-eeuwse epidemie.'

In 1529 werden onze contreien geteisterd door een merkwaardige epidemie. Hevig zweeten, koorts en bewustzijnsstoornissen waren de voornaamste verschijnselen van een ernstige aandoening, die vele slachtoffers eiste. De ziekte bezorgde vele artsen en beleidsmakers in onze Lage Landen dan ook grote kopzorgen. Diverse tractaten werden er aan gewijd. Het komen en gaan van deze uit Engeland overgewaaiden epidemie zal worden besproken, in het bijzonder toegespitst op de situatie in Brugge.'

10.35 - 1055 **Dr. Rudi Butzelaar (Amsterdam)**

Aderlaten en aderlaatinstrumenten in de 16de en de 17de eeuw

Van Hippocrates tot Virchow is aderlaten met enthousiasme toegepast in de geneeskunde - meer dan 2000 jaar.. Er waren voor en tegenstanders , vele boeken zijn er over geschreven en talloze instrumenten voor het aderlaten zijn bedacht , voor mens er dier ..Een tipje van de sluier zal worden opgelicht ."

11.00 - 11.30 koffie

Voorzitter: Dr Michel Deruyttere

11.35 - 11.55 **Dr A.Bierman (Leiden): De behandeling van syfilis – Spaanse pokken- in de 16de en 17de eeuw.**

Aan het einde van de 15de eeuw werd Europa getroffen door een syfilis-epidemie. De ziekte is hoogstwaarschijnlijk door de bemanningsleden van de schepen van Columbus naar Europa gebracht en werd daarom ook wel als Spaanse pokken aangeduid. De nieuwe ziekte werd behandeld met kwik, door de patiënt een zweetkuur te laten doen waarbij hij blootgesteld werd aan kwikdampen. Minder belastend voor de zieke was de behandeling met een aftreksel van Guajakhout. Dit hout werd uit Amerika ingevoerd en werd vanwege de toepassing bij syfilis ook wel Pokhout genoemd

11.55 - 12.15 **Prof em J.J. DeLaey (Palfijn, Gent) - Cataractoperaties vóór de tijd van Daviel, in het voetspoor van de Brugse oogarts Franciscus De Wulf.**

Sushruta wordt in Indië beschouwd als de vader van de heelkunde. Het is niet duidelijk wanneer hij geleefd heeft (tussen de 10^e en de 6^e eeuw voor Christus?). Hij zou het staar steken beschreven hebben. Mogelijk zou deze techniek vanuit Indië, via het Midden Oosten, Rome bereikt hebben. In het 7^e boek van De Medicina legt Celsus uit hoe een cataract operatie wordt uitgevoerd. De techniek zal vrijwel ongewijzigd blijven tot de tweede helft van de 18^e eeuw. Staar steken werd vaak uitgevoerd door ambulante oogartsen; er waren echter ook gevestigde artsen die oogoperaties aandurfd en zoals ondermeer Franciscus De Wulf die in 1686 opgenomen werd als Meester in de Chirurgie in de Brugse vereniging Comus & Damianus.

12.15 - 12.35 **Prof Vera Hoorens, KUL**

Een ketterse arts voor de heksen. Jan Wier (1515-1588).

De Nederlandse arts Jan Wier is een van de uitzonderlijkste figuren van de zestiende eeuw. Als tegenstander van de heksenvervolging en pleitbezorger van de rechten van gevangenen geldt hij als voorloper van de psychiatrie en als verdediger avant la lettre van de mensenrechten. Daarnaast publiceerde hij op grond van zijn ervaring in de hoogste kringen over zeldzame ziektes, bezeten vrouwenkloosters, seksueel misbruik, Faust en de rattenvanger van Hamelen.

12.30 - 12.50 **Dr Maurits Biesbrouck (Roeselare)**

Klinische elementen in het eerste boek van Vesalius' 'Fabrica'

"Andreas Vesalius is vooral gekend als anatoom. Zijn hoofdwerk, de *De Humani Corporis Fabrica*, is in de eerste plaats een werk over anatomie. Maar hij was geneesheer van vorming. Hier wordt nu het accent gelegd op zijn kennis als clinicus, door alle klinische elementen uit het eerste boek ervan bijeen te brengen."

13.00 – 14.00 lunch in KHBO

14.00 – 15 uur: namiddagsessie: voorzitter Dr Johan Mattelaer

14.00 - 14.15 **Dr Albert Clarysse (Brugge) : De pest in Brugge in de 16-17^e eeuw.**

In de 16 – 17^e eeuw werden onze contreien geregeld geconfronteerd met pestepidemieën en sporadische gevallen. Hoe reageerden geneesheren, de stadsmagistraat en de kerk op deze dreiging.

14.15 - 14.30 **Dr. Fons Ypma (Deventer)Pispotten in de Nederlanden tussen 1500 en 1700.**

Sanitaire hygiëne was nog een heikel punt in de lage landen gedurende de 16e en 17e eeuw.

Wie had er toen een kamerpot, waar werd hij van gemaakt en hoe werd die gebruikt?

Hoe komt iemand zover dat hij urinalen, pispotten en dergelijke gaat verzamelen; hoe doet hij dat?

14.30 - 14.45 Dr Johan Mattelaer (Kortrijk): Het steensnijden te Brugge in de 17de eeuw

Een studie van het resolutieboek van de stad Brugge in de 17de eeuw leert dat tussen 1600 en 1700 minstens 611 lithotomieën werden verricht binnen de stad Brugge. In 87% gebeurde dit bij patiënten jonger dan 12 jaar en in 40% bij kinderen jonger dan 5 jaar! Telkens was de toelating van de stadsmagistraat nodig, aangeduid als *consent snijden* of *consent snijden steen*. Het resolutieboek liet ons ook toe een lijst op te maken van de twaalf steensnijders en de vier chirurgijns die in de 17de eeuw te Brugge de steensnede uitvoerden. De meest beroemde was de Franse monnik Frère Jacques de Beaulieu (1651-1714) zoals vermeld in de stadsrekening van 1699.

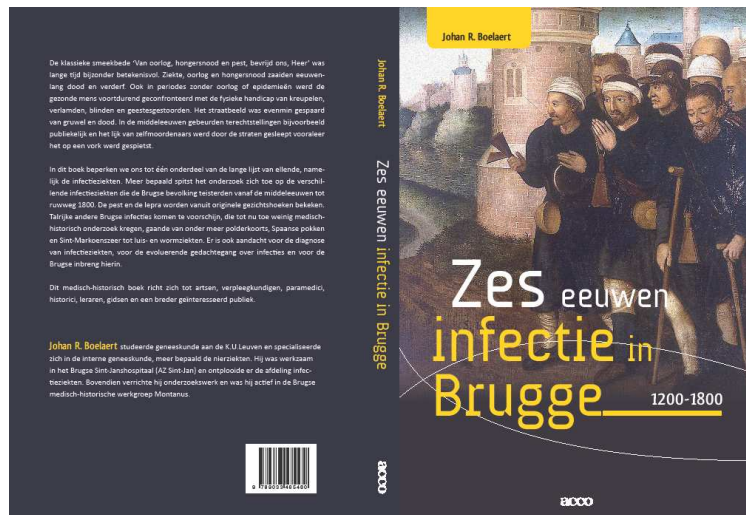
14.45- 15.00 mevr Sybilla Goegebuer, adjunct-conservator Hospitaalmuseum Brugge en curator opbouw en inhoud van de tentoonstelling.

15.00 - gezamenlijk bezoek Tentoonstelling met lijnbus ‘van chirurgijns tot pestheiligen’ in het Hospitaalmuseum Memling in St Jan, Brugge -

17.00 einde bezoek en Symposium – busvervoer naar parking KHBO

Voor meer details, inschrijvingen, toegangsprijs en volledig programma: zie onze website

Verschijnt binnenkort:

"Zes eeuwen infectie in Brugge: 1200-1800", geschreven door Dr Johan R.Boelaert, Brugge die als internist actief is geweest in het AZ St-Jan, Brugge en er de dienst voor infectieziekten ontplooid heeft. Uitgever: ACCO, Leuven.

Verschijnt in september 2011; Montanusleden , in orde met lidgeld 2011-2012 zullen dit gratis krijgen, samen met het Museumbulletin .

Noteer deze data in uw agenda !!!

Dr William De Groote
voorzitter

Dr Michel Deruyttere
secretaris